

**Oponentský posudek habilitační práce RNDr. Ivany Vlkové, Th.D. s názvem
„Izajáš I. 1–12. S námi je Bůh? Český ekumenický komentář ke Starému zákonu 23/1“.**

Vyhotovil: **Adam Mackerle**

Předložená kniha je žánrově typickým komentářem zapadajícím do nově vydávané komentářové řady ke Starému zákonu. Formálně je svázána jak svým žánrem, tak požadavky vydavatele a standardy vytvořenými dosavadními tituly vydanými v téže ediční řadě – sem spadá míra podrobnosti komentáře, jeho struktura, pojednávaná témata apod. Tyto požadavky odpovídají střednímu komentáři na biblické knihy a z nich také v posledku plyne to, že se komentář věnuje jen prvním 12 kapitolám knihy Izajáš. Při 66 kapitolách této prorocké knihy, navíc tak významné a užívané v křesťanských komunitách, by komentování celé knihy v jediném svazku vyžadovalo radikální zestručnění obsahu, což by znamenalo, že by se kniha stala v praxi fakticky nepoužitelnou a minula by se očekáváním čtenáře této komentářové řady. Současně tento typ publikace neposkytuje autorovi příliš prostoru k vlastním závěrům či dlouhým exkurzům, které přímo nezapadají do předem dané struktury.

Kniha začíná úvodem editorů, předmluvou autorky a seznamem použitých zkratk. Následuje úvodní kapitola, v níž autorka představuje základní, úvodová témata vztahující se ke knize Izajáš, kterými jsou: historické pozadí knihy, otázka osoby proroka a jeho knihy, následně stručně struktura a povaha komentáře a konečně struktura knihy Izajáš. Po této úvodní části následuje samotný komentář, který sleduje text pasáž po pasáži. Vždy je představen vlastní autorčin překlad textu, následují poznámky k textovým a překladovým variantám, vymezení perikopy a její struktura a poté samotný výklad textu, většinou verš po verši. Na závěr komentáře k dané perikopě se nachází krátké shrnutí výpovědi perikopy. Na konci celé komentářové části se nachází souborný dvoustránkový závěr. Kniha je opatřena strukturovaným seznamem literatury, mapami zmiňovaných lokalit a rejstříkem odkazů.

Úvodní část

Jak bylo řečeno, úvodní část se věnuje celé knize Izajáš (tedy nejen prvním dvanácti kapitolám) a pojednává následující témata:

- stručný nástin historického pozadí (celé) knihy Izajáš, to znamená od dějin Judska v 8. stol. př. Kr. přes sklonek Judského království a tzv. Babylonský exil až po poexilní období;
- „život knihy“ od proroka přes kompoziční proces knihy nesoucí jeho jméno, recepci již hotové knihy v následné tradici, jeho recepci na přelomu letopočtu a v Novém zákoně, v rabínské literatuře až po vliv této knihy na ranou křesťanskou teologii a liturgii. Nakonec autorka připojuje seznam nejvlivnějších komentářů od starověku po 20. století;
- přehled nejdůležitějších rukopisů a tištěných vydání knihy Izajáš;
- přístup a struktura komentáře a struktura celé knihy Izajáš.

Jak bylo řečeno výše, jde o klasická úvodní témata, která pomáhají čtenáři zodpovědět základní otázky vážící se k textu a zasadit obsah knihy do dobových, literárních a teologických kontextů. Autorka pojednává o tématech srozumitelně a čtivě.

Jedná se o komentář jen k části prorocké knihy (kap. 1–12), avšak čtenář očekává, zvláště v prvním svazku věnovaném prvním (dvanácti) kapitolám knihy, že se dozví něco o celé knize Izajáš a o místu, které kapitoly 1–12 zaujímají v jejím celku. Proto se také autorka v úvodu věnuje nikoli pouze prvním dvanácti kapitolám, nýbrž celé knize Izajáš. Má-li však tento svazek uvést čtenáře do celé knihy Izajáš, aby případné následné svazky mohly plynule navázat, zůstává čtenář možná trochu zklamán stručností informací. Historický kontext pokrývající několik staletí a zahrnující události hrající klíčovou roli ve více či méně všech prorockých knihách je popsán na necelých čtyřech stranách. Jde tedy opravdu jen o „stručný nástin“, jak autorka píše. Ovšem pro Izajáše 1–12 se jedná často o klíčové události, a chce-li čtenář porozumět Izajášovým slovům, možná by chtěl vědět trochu více (zvláště pokud autorka v

průběhu knihy pravidelně čtenáře na tyto úvodní stránky odkazuje). Konkrétně syrsko-efraimská válka se v kapitolách 6–8 ukazuje jako klíčový motiv zasluhující více prostoru v úvodu. Podobně by si možná více pozornosti zasloužila i ostatní úvodová témata, jako jsou kompoziční proces či zhodnocení rozdílů či shod rukopisů při pojednání o textu knihy.

Jako další příklad může posloužit pasáž o místu, jaké zaujímá Iz 1–12 v celé knize a proč je o této části možné do jisté míry pojednat samostatně. Že je možné považovat kapitoly 1–12 za v jistém smyslu uzavřenou „knihu v knize“, totiž píše autorka až v Závěru (str. 389) a velmi stručně. Jiným příkladem může být pasáž o struktuře celé knihy Izajáš. Ta není tato nijak vysvětlena nebo komentována; autorka hovoří o „tradičním rozlišování na Proto-Izajáše, Deutero-Izajáše a Trito-Izajáše“, ovšem bez bližšího vysvětlení (stručné objasnění těchto termínů se objevilo na str. 23). To je podle mne velká škoda, neboť to buď předpokládá sečtělého čtenáře, nebo jej to nutí vyhledat potřebné informace v jiné literatuře.

Je pravda, že to nejsou věci nutné pro pochopení komentáře (a to byl pravděpodobně důvod zmíněné stručnosti), nicméně první komentářový svazek biblické knihy je nejlepší příležitostí, jak čtenáře s těmito otázkami seznámit. Čtenář zajímající se o tyto informace totiž spontánně šáhne nejprve právě po tomto svazku.

Komentářová část

Komentářová část, tj. hlavní část předložené knihy, zcela splňuje očekávání čtenáře. Jinými slovy velmi zdařile kloubí několik ne vždy dobře sladitelných požadavků, jakými jsou pečlivá práce s textem a textovými verzemi, vypořádání se s významovými variantami, dvojznačnostmi a nejasnostmi textu, historická přesnost a zvážení dobového kontextu výroků, výpověď perikopy v kontextu pasáže a celé knihy a teologická výpověď. Autorka ukazuje nejen to, že ve všech těchto aspektech je „doma“, ale i to, že je dokáže sladit a srozumitelně předat čtenáři. Autorka nezatěžuje čtenáře přílišným bibliografickým aparátem a odkazy. To může být místy pro některé čtenáře nevýhodou, neboť když zvědavý čtenář chce vědět, kteří autoři zastávají nějaký názor (viz např. str. 294, kde autorka píše, že „nejčastěji o nich bývá uvažováno jako o předmětech zlořečení“; na str. 213 se hovoří o tom, že „obsah Iz 6,6-7 bývá srovnáván s...“, apod.), nedozví se to. Podobně by čtenář uvítal možná i detailnější rozpracování některých odkazů (např. na str. 234 autorka hovoří o „celé řadě mimobiblických paralel“, ovšem dále uvádí již jen odkaz na sekundární literaturu, takže čtenář, chce-li mít představu, co se těmito paralelami myslí, musí zapátrat ve světových knihovnách). Ale vzhledem k povaze publikace je to pochopitelná volba, resp. patří to k věcem, v nichž autorka respektuje typ publikace a čtenáře.

Vlastní překlad autorky je čtivý, srozumitelný a přitom přesný. Autorka se při něm pravidelně a fakticky, nikoli jen formálně, vypořádává s textovými variantami včetně variant LXX (jejich povahu objasnila stručně v úvodu, takže hloubavější čtenář, který zavítá do vod textových a překladových poznámek, ví, o čem je řeč). Zde se autorka může opřít o vlastní již vydaný překlad a komentář k řeckému textu Izajáše (ve spolupráci s Janou Plátovou; viz *Knihy Izajáš: Komentovaný překlad septuagintní verze*, Vyšehrad 2018), což se ukazuje být výhodou i pro čtenáře, který tak může kdykoli tento komentovaný překlad konzultovat. Výhodou je i pravidelný popis struktury pasáže, který autorka poskytuje hned po překladu a který značně usnadňuje a zpřehledňuje následující text i porozumění Izajášovým slovům.

Samotný komentář se vyznačuje soustředěním na text samotný více než na přehled různých názorů na něj, což je rozhodně pozitivum. Autorka se uchyluje k prezentaci názoru jiných autorů relativně zřídka (zvláště např. ve srovnání s komentáři na Ámose či Agea z téže edice). Její výklad je v tomto smyslu čitelný a „průhledný“, v žádném případě však příliš stručný či povrchní; pracuje s tím, co se nachází v textu, a ukazuje čtenáři různé vztahy, souvislosti, možné interpretace i variace, aniž by zacházela do příliš komplikovaných teorií. V tomto ohledu je její výklad opravdu v prvé řadě výkladem biblického textu. Je z něj patrný vhled, který autorka má do celé knihy Izajáš, ovšem tam, kde je třeba, i výborná orientace v literatuře a soudobém odborném diskurzu.

Zde se v plné míře ukazuje to, co lze považovat za jednu z hlavních předností této knihy, totiž autorčin dobře skloubený synchronně-diachronní přístup: autorka pravidelně zdůrazňuje význam výroku či

textu v době jeho vzniku, ale i v následujících historických kontextech, jimiž kniha procházela, přičemž jejím hlavním záměrem je synchronní přístup (srov. str. 36–37). Autorka to v průběhu knihy zopakuje, viz např. „výpověď veršů kanonického textu v jeho aktuálním a konečném uspořádání“ (str. 319) apod. Toto zdůraznění posunu významu v průběhu času a při změně historického kontextu, ale i poukázání na význam téhož textu v kontextu celé knihy (či alespoň kapitol 1–12) je třeba ocenit. Zvláště v literatuře věnované prorockým knihám to může být téma velmi zajímavé a důležité.

Závěrečná shrnutí výpovědi textu jsou obvykle stručná. Právě zde se nejvíce opakovaně zdůrazňuje jednota významu procházející různými historickými kontexty, v nichž text mohl vzniknout a jimiž procházel, a který tak zůstává platný i dnes. Tyto řádky lze chápat i jako autorčin návod čtenáři na teologický přesah poselství knihy Izajáš.

Celkové hodnocení

Ačkoli výše zazněly nějaké výhrady ze strany jednoho čtenáře, který ne vždy našel v knize to, co tam očekával a hledal, jedná se spíše o rozdílné pojetí toho, co by tento typ komentáře měl obsahovat. Kniha jako taková staví na dosavadní dlouhé práci strávené nad textem knihy Izajáš. Stačí stručný pohled na publikační činnost autorky či do seznamu použité literatury v knize u hesla „Vlková, G. I.“, aby bylo zřejmé, že kniha je vykrystalizováním dosavadního dlouhodobého zájmu a studia. Text v sobě spojuje na jedné straně potřebnou odbornost a rozhled, na druhé straně čtivost a srozumitelnost českému laickému čtenáři. Kniha podle mého názoru zcela splňuje to, co se očekává od práce předložené k habilitaci, a doporučuji proto pokračovat v řízení pro jmenování RNDr. Ivany G. Vlkové, Th.D., docentem pro obor Teologie.